

Juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

Justisdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Oslo, 21.05.07

HØRING – FORSLAG OM ENDRINGER I ARVELOVEN – RETT TIL ARV OG USKIFTE FOR SAMBOERE

Juridisk rådgivning for kvinner, JURK, viser til høring av 22.01.07 vedrørende forslag om endringer i arveloven – rett til arv og uskifte for samboere. Vi takker for tilliten som høringsinstans.

JURK gir gratis juridisk rådgivning til kvinner, og vi uttaler oss på bakgrunn av de erfaringer vi har gjort i vår saksbehandling.

Prinsipielle uttalelser

I høringsuttalelse vedrørende NOU 1999:25 Samboerne og samfunnet, var JURK negativ til å gi samboere arverett. JURK uttalte i den sammenheng at arv etter loven bør forbeholdes ektefeller. Vi la vekt på at samboere etter loven er økonomisk selvstendige og at hensynet til regelharmoni tilsa at samboere derfor ikke bør tilkjennes arverett.

JURK har siden forrige høringsuttalelse ikke endret standpunkt og vi stiller oss derfor negative til høringsforslaget om å gi lovbestemt arverett for samboere. Vi støtter heller ikke forslaget om en begrenset rett til å sitte i uskifte. I det følgende ønsker vi å gi en nærmere redegjørelse for vårt standpunkt.

I vurderingen av om samboere bør gis rett til arv og uskifte, har JURK tatt utgangspunkt i to hovedhensyn. For det første bør hver enkelt person gis mulighet til å planlegge sitt liv slik hun eller han finner det mest hensiktsmessig. Hensynet til denne selvbestemmelsesretten kan noen ganger kollidere med det andre hovedhensynet; hensynet til samfunnets behov for vern av personer som ikke selv makter å ivareta sine interesser. Det første hovedhensynet bør være utgangspunktet. Lovgivningen bør bare gripe inn i

Sentralbord (9-15)
22 84 29 50
Faksnr:
22 84 29 51

Saksmottak per telefon:
Man - Ons
kl 09 - 15
Tir kl 17 - 20

Klientmottak:
Arbinsgate 7
Tir kl 12 - 15
Tir kl 17 - 20

Postadresse:
Postboks 2691
Solli
0204 OSLO

borgernes selvbestemmelsesrett dersom det ikke finnes andre muligheter for å beskytte de minst ressurssterke i samfunnet.

Ved å bevare ulikhetene mellom ekteskap og samboerskap, beskyttes borgernes muligheter. Valget står mellom et i stor grad gjennomregulert ekteskapeleg samliv og et papirløst samliv med de mulighetene det gir det enkelte par til å avtale de løsninger som passer dem best. I det ugifte samliv kan partene sikre seg mot de økonomiske følgene av samlivsbrudd ved å inngå samboerkontrakt og gjensidig testament. Dersom partene har eiendeler i sameie, kan disse videre sikres ved egne sameieavtaler og tinglysning av ideelle sameieandeler. Lovgivningen har de siste årene dessuten lagt bedre til rette for ugift samliv. Blant annet husstands felleskapsloven har styrket samboeres stilling uten at det har gått på bekostning av deres muligheter til å innrette seg som de ønsker.

Det finnes mange grunner til at par inngår samboerskap isteden for å gifte seg. Blant grunnene er ønsket om et samliv uten de økonomiske forpliktelsene som følger av en ekteskapsinngåelse. Gjennom vår saksbehandling i JURK opplever vi dessverre altfor ofte at samboernes valgfrihet får uheldige konsekvenser. Det er særlig kvinner som kommer økonomisk dårlig ut av samlivsbrudd. Vi har erfart at disse kvinnene i mange tilfeller mangler kunnskapen de trenger for å sikre seg økonomisk. Selv om menn ikke nødvendigvis har større innsikt i regelverket, sørger det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret for at menn ofte kommer heldigere ut av samlivet.

Når samboerskap opphører ved død, kan arverett for samboere til en viss grad avhjelpe de økonomiske problemene lengstlevende opplever. Arven på 4G vil imidlertid sjelden være tilstrekkelig. Endringene i arveloven vil derfor ikke føre til de gjennomgripende endringene som er nødvendige for at kvinner skal ta ansvar og sikre sine økonomiske rettigheter. De fleste samboerskap oppløses ved frivillig samlivsbrudd og en eventuell arverett får derfor begrenset betydning. JURK er derfor av den oppfatning at arverett etter loven kan gi samboere en falsk trygghet.

Uskifteretten kan få en viss betydning for lengstlevende samboer. Det er imidlertid en fare for at uskiftereglene vil gi grunnlag for misforståelser med hensyn til hvor langt uskifteretten rekker, og føre til tvister mellom lengstlevende og førsteavdødes arvinger. JURK opplever gjennom behandlingen av enkeltsaker at uskifteretten for ektefeller ofte fører til konflikter av denne typen. Fordi samboerskap har mindre klare rammer rundt seg enn ekteskap, er det en fare for at regelverket rundt uskifte også vil bli tilsvarende uklart for dem det gjelder.

JURK mener at de foreslåtte lovendringene kun i liten grad kan korrigere enkelte uheldige økonomiske virkninger av samlivsbrudd. Langt viktigere er det å sette fokus på andre tiltak som kan rette opp i de grunnleggende skjevhetene i samfunnet. Rettsinformasjon er her et viktig virkemiddel. Spesielt kvinner må i langt større grad enn i

dag ta ansvar for sin egen situasjon, og dette krever et stort kunnskapsløft. Begge parter i et samboerforhold må bli klar over at deres handlinger under samlivet vil påvirke hvilke rettigheter de har ved et samlivsbrudd. Dessuten må partene få kjennskap til fordelene ved å inngå samboeravtale og eventuelt opprette gjensidig testament. I dag er den vanligste situasjonen i et forhold at kvinnen tar seg av husarbeid og husholdningsutgiftene, mens mannen sikrer varige verdier ved kjøp og vedlikehold av hus. Utfordringen ligger derfor i å normalisere det som burde være selvfølgelig; man inngår avtaler om de økonomiske forhold, man deler alle utgifter uavhengig av arten og man registrerer begge parter som eiere av de eiendeler de begge faktisk har bidratt til å anskaffe.

I prosessen for å øke rettsbevisstheten, må det blant annet legges vekt på å rette opp noen av de misforståelsene som i dag florerer. JURKs saksbehandling viser at mange tror de har rettigheter som de faktisk ikke har. En utbredt misforståelse er for eksempel at samboere arver hverandre også etter dagens lovverk. Det er derfor viktigere å arbeide for en bedre forståelse av dagens regelverk enn å innføre nye regler med begrenset nytteverdi og stort potensial for å skape ytterligere forvirring.

Subsidiært

Dersom samboere likevel gis rett til arv og til å sitte i uskifte, ønsker JURK å komme med noen bemerkninger til lovforslaget.

Vilkåret om fem års samboerskap eller felles barn

Hensynet til beskyttelsen av felles barn kan bare i begrenset grad forsvare arverett for samboere. Dette fordi felles barn uansett vil ha en selvstendig arverett som livsarvinger etter loven. Det blir derfor unaturlig å stille opp som alternative vilkår at samboerskapet har vart i minst fem år eller at samboerne har felles barn. Et samboerpar med felles barn har ikke nødvendigvis større tilknytning til hverandre enn samboerpar uten felles barn. Videre kan det være at samboere med særkullsbarn kan ha større behov for arverett enn samboere med felles barn. JURK mener derfor at alternativet "felles barn" bør sløyfes og at arverett under ingen omstendighet bør inntre før etter fem års samboerskap.

Ved å oppstille kun et femårskrav, vil man dessuten oppnå et klarere regelverk og man unngår problemstillinger omkring fosterbarn, par som venter barn og par som har hatt felles barn.

Fravikelse av arvereglene ved testament

Det foreslås at samboere skal kunne frata hverandre arveretten ved testament. JURK støtter dette forslaget. JURK støtter videre forslaget om at testamentet må komme til den andre samboerens kunnskap.

Generelt om lovforslagene

Arveloven er en lov som angår mange mennesker og som leses av så vel jurister som personer uten kjennskap til lovregler. Det er derfor viktig at loven er enkel å forstå og ikke skaper unødvendig forvirring. JURK mener at lovforslaget ikke i tilstrekkelig grad er gjort enkelt og tilgjengelig for personer uten juridisk kompetanse. Bestemmelsene er omfattende og kronglete formulert. Det er derfor en fare for at det kan oppstå mange misforståelser med hensyn til hvor langt rettighetene til arv og, i særlig grad, uskifte rekker.

Ingrid Fladberg Brucker

Tonje H. Drevland

Marit Hagen

Kristina Kvamme Nygård

Trine Elisabeth Selnes

Maryam Iqbal Tahir

Torill Christine Edvardsen